

DOI: <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2021.16.245749>

УДК 94(477.74):355.1“1802/1812”

**OTTOMAN-TURKISH DOCUMENTS ABOUT THE DANUBE COSSACKS SERVICE
DURING THE RUSSIAN-TURKISH WAR OF 1806-1812****Olena Bachynska****Oleksandr Sereda***Olena Bachynska*

DSc (History), Professor

Odesa I.I. Mechnikov National University

2, Dvoryanska Str., Odesa, 65082, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0496-5742>E-mail: Olena_an@ukr.net*Oleksandr Sereda*

PhD (History), Associate Professor South

Ukrainian National Pedagogical University

named after K. D. Ushynsky

26, Staroportofrankivs'ka St., Odesa, 65020, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5921-8907>E-mail: olexer@ukr.net

Citation: Bachynska, O. & Sereda, O. (2021) Ottoman-turkish documents about the Danube Cossacks service during Russian-Turkish War of 1806-1812. *Chornomors'ka mynushyna*, vol. 16, pp. 131–137.

Submitted: 12.11.2021

Annotation

Readers are offered for the first time translations of annotations of Ottoman-Turkish documents containing information about the service of the Danube Cossacks in the Ottoman Empire during the Russian-Turkish War of 1806-1812 and stored in the Government Ottoman Archives of Istanbul (Turkey) (*Başbakanlık Devlet Osmanlı Arşivi*). The documents have significant information potential and need further translation. However, even translations of annotations allow for the first time to identify and supplement various aspects of the service of the Cossacks during the Russian-Turkish war. It was found that the documents can be divided into several thematic groups. In particular, one of them testifies to the service of the Cossacks in the fortress of Braila and its defense under the leadership of Nazir Ahmed Pasha, also describes the service of the Nazir himself; a significant group of documents informs about the financial component of the Cossack service; another group states that the Danube Cossacks took part in the struggle against opponents of the reforms of Sultan Mahmud II, and therefore were in Istanbul and Baghdad.

Key words: Ottoman-Turkish documents, Russian-Turkish War of 1806-1812, Danube Cossacks.

**ОСМАНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ДОКУМЕНТИ ПРО СЛУЖБУ ЗАДУНАЙСЬКОГО
КОЗАЦТВА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1806-1812 pp.****Олена Бачинська****Олександр Серед***Олена Бачинська*Доктор історичних наук, професор
Одеський національний університет
імені І. І. МечниковаВул. Дворянська, 2, 65082, м. Одеса,
УкраїнаORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0496-5742>E-mail: Olena_an@ukr.net**Анотація**

До уваги читачів вперше пропонуються переклади анотацій османсько-турецьких документів, що містять інформацію про службу задунайських козаків в Османській імперії під час російсько-турецької війни 1806 – 1812 pp. та зберігаються в Урядовому османському архіві м. Стамбул (Туреччина) (*Başbakanlık Devlet Osmanlı Arşivi*). Документи мають значний

Олександр Серета

Кандидат історичних наук, доцент
Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського
Вул. Старопортофранківська, 26,
м. Одеса, 65020, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5921-8907>
E-mail: hocabey.odesa@gmail.com

Цитування: Бачинська О. & Серета О.
Османсько-турецькі документи про
службу задунайського козацтва під
час російсько-турецької війни 1806-
1812 рр. *Чорноморська минувшина*:
записки Відділу історії козацтва на
півдні України: зб. наук. пр. / за. ред.
В. А. Смолія. Одеса: ФОП Бондарен-
ко М.О., 2021. Вип. 16. С. 131 – 137.

Отримано: 12.11.2021

задунайських козаків, записаних українським етнографом Ф. Вовком [4]. Перебування запорожців в Османській імперії потребує пошуку та дослідження джерел, які відклалися в архівосховищах Туреччини. На початку ХХІ ст. з'явилися публікації турецьких істориків, які на основі османсько-турецьких джерел досліджували історію задунайських козаків [5; 6]. Однак ці дослідження мають узагальнюючий або оглядовий характер, тому серед недостатньо висвітлених питань залишається служба задунайців в Османській імперії під час російсько-турецької війни 1806-1812 рр. Залучення архівних османсько-турецьких документів, порівняння їх із документальними матеріалами вітчизняного походження дасть можливість, на думку авторів даної публікації, розв'язати малодосліджене питання. Саме тому метою публікації є переклад та систематизація знайдених османсько-турецьких документів, які розкривають участь задунайських запорожців у російсько-турецькій війні 1806-1812 р.

Запропоновані нижче розширені анотації документів публікуються вперше. Вони зберігаються в Урядовому османському архіві м. Стамбул (Туреччина) (Başbakanlık Devlet Osmanlı Arşivi; далі – BOA). Матеріали фондів “НАТ” (Hatt-ı Hümayun), “С.НР” (Cevdet Hariciye), “С.МЛ” (Cevdet Maliye), “С.АС” (Cevdet Askeriye) являють собою документи, що пов'язані з комплектуванням військових підрозділів, їхнє забезпечення, фінансування, переміщення, реформування, службу тощо. Слід зауважити, що задунайські запорожці як у ХVІІІ ст., так і у ХІХ ст. в османсько-турецьких документах мали назву Буткалі або Поткалі козаків (Potkalı/Butkalı Kazakları). В подальшому термін “potkalı” чи “butkalı” став вживатись в османському офіційному діловодстві. Незрозуміла назва для османської бюрократії часто викривлялась особливо у фінансових документах, де використовувався стиль почерку сіякат, який дозволяє не вписувати діакритичні крапки. В результаті інколи зустрічаються написання “rankalı”, “pontalı” тощо [детальніше див.: 2, с. 222 – 242].

Напередодні російсько-турецької війни у квітні 1805 р. на службі в османській армії перебувало близько дев'яти тисяч козаків [6, р. 551]. В цей час Задунайська Січ знаходилась у селищі Катирлез у гирлі Дунаю (тепер с. Сфинту Георге, Румунія). Однак, через ворожі дії з боку російських козаків-некрасівців у складі військ ізмаїльського паші Пеглевана, Катирлез і житла запорожців були спалені. Внаслідок таких подій задунайці змушені були перебратися до Браїли під захист назира Ахмед паші (в наведених нижче документах він Ахмед Ага). Про це

інформаційний потенціал і потребують подальшого перекладу. Проте, навіть, переклади анотацій дозволяють вперше визначити та доповнити різні аспекти служби козаків під час російсько-турецької війни. З'ясовано, що документи можна поділити на декілька тематичних груп. Зокрема, одна з них свідчить про службу козаків у фортеці Браїла та її оборону під керівництвом назира Ахмед паші, надана також характеристика служби самого назира; значна група документів інформує про фінансову складову служби козаків; ще одна група визначає, що задунайські козаки брали участь в боротьбі з противниками реформ султана Махмуда ІІ, у зв'язку з чим вони перебували у Стамбулі та Багдаді.

Ключові слова: османсько-турецькі документи, російсько-турецька війна 1806-1812 рр., задунайські козаки.

Історія задунайських козаків-запорожців має не одне дослідження в історичній літературі ХІХ-ХХ ст. Значна кількість із них оснований на російських документах цього періоду, інформації та спогадах

зберіглося чимало свідчень, як російських розвідників, так і самих задунайців [1, с. 108]. Після цього саме в Браїлі, на нашу думку, напередодні нової російсько-турецької війни 1806-1812 рр. міг знаходився їхній Кіш з кошовим отаманом Гнатом Ковалем [1, с. 108]. Зокрема відомо, що саме тоді після блукань по Бессарабії або Добруджі задунаєць Іван Рибалка та Василь Прозоренко у Браїлі були зараховані у Мінський курінь; Онисим Губа – записаний в Полтавський курінь; Яків Пономорьов записався до запорожців і був кухарем у Дядківському курені; разом з товаришами записалися до запорожців у Браїлі Іван Чорноморець, Моїсей Жоночук і служили на турецьких четах в матросах [1, с. 110]. Вже в травні 1806 р. задунайцям, які служили в Браїлі, за наказом Ахмед паші було нараховано жалування (див. док. № 1). Граф Олександр Ланжерон, який неодноразово спілкувався з Ахмед пашею під час переговорів у 1811 р., вважав, що “назир вартий усієї залоги фортеці: хоробрий до нерозсудливості, розумний, досвідчений у військових хитрощах, гарний партизан, він міг вселити відвагу серед своїх військ” [3, с. 228]. Це підтверджує і характеристика Ахмед паші як одного “із видатних представників армії – назир, військовий командувач з неперевершеним служінням” (док. № 13).

Запропоновані нижче документи свідчать про службу задунайських козаків під керівництвом браїлівського назира Ахмед паші, їхній склад, платню, посади, завдання, які козаки виконували під час російсько-турецької війни 1806-1812 рр. і, зокрема захист фортеці Браїла. Крім цього, анотації документів подають нову інформацію про те, що задунайські козаки в період війни були активно задіяні в охороні реформ султана Махмуда II, у зв'язку з чим перебували у Стамбулі та, навіть, у Багдаді.

Отже, запропоновані вперше переклади анотацій османсько-турецьких документів мають важливий та інформативний потенціал, зокрема щодо служби задунайських козаків під час російсько-турецької війни 1806 – 1812 рр. Їх тематично можна розділити на декілька груп. Одна з них визначає складові служби та охорону фортеці Браїли у 1806-1809 рр. під керівництвом назира та майбутнього великого візира Ахмед паші; інша характеризує самого назира та його ставлення до козаків, їх фінансову підтримку; наступна група, інформує про участь задунайських козаків у захисті реформ султана Махмуда II в різних куточках Османської імперії.

Документи:

Документ № 1.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın maiyyetindeki potkalı kazaklarının ulufeleri [1221. S. 21].

Нарахування жалування Поткали козакам, які є у розпорядженні назира Браїли Ахмеда Аги [9 травня 1806 р.].

BOA. C.AS. Dosya № 149. Gömlek № 6606.

Документ № 2.

Rusların bağteten Memalik-i Osmaniye'ye tecavüzü üzerine Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın mübayaa ve sergerdeleri marifetiyle Potkalı kazaklarına tevzi eylediği sekiz yüz tüfenk verdiği esya ve erzak bedeli ile istihdam eylediği yedi yüz elli nefer sekban neferleri vesaire için sarfettiği cem'an yüz seksen sekiz bin kurusun yarısını kendi malından nsarfeylettiği cihetle taleb etmeyip diğer yarısını tavizen tedarik eylemiş olduğundan bunun tesviyesini taleb eylediğinden istizanı havi olan takrir balasına yazılan buyruluda 37250 kurusun tenziliyle kusurunun verilmesi işaret olunmuştur. g.tt [1222. L. 29].

Відносно здійсненого вторгнення росіян в Османську імперію, назир Браїли Ахмед Ага придбав і за допомогою отаманів розподілив серед Поткали козаків вісімсот рушниць, обмундирування та провіант, що були використані для семисот п'ятдесяти вояків з легкоозброєних воїнів та інших. Оскільки із загальної витраченої суми – сто вісімдесят вісім тисяч куруш – половина була ним [Ахмед Агою – О. Б., О. С.] витрачена з власних заощаджень, відповідно чого він не вимагав відшкодування. Другу ж половину вимагав відшкодувати за придбане. Через цю вимогу погашення суми [він] благав про розпорядження, в якому було б написано зміст вищезазначеного щодо 37250 куруш з наданням зменшеної суми [29 грудня 1807 р.].

BOA. C.ML. Dosya № 67. Gömlek № 3071.

Документ № 3.

Ibrail'de olan Dergah-ı ali Yeniçeri ocağının ve topçu, arabacı ve sair askeri sınıflar ile Potkalı kazaklarının tayinleri [1223. С. 18].

Призначення Поткали козаків у корпус султанських яничарів і гармашів, обозних та інших категорій військових, які знаходиться в Браїлі [10 серпня 1808].

BOA. C.AS. Dosya № 873. Gömlek № 37448.

Документ № 4.

Ibrail Nazırı Kapıcıbasılardan Ahmed Ağa tarafından kale muhafazasındaki Yeniçeri, topçu, arabacı ve lağımçı zabitan neferatı ile sunuf-ı askeriyeden Potkalı kazaklarına verilen üç aylık tayinat bedelinin, yeniden zahire mübayaası için bir miktar paranın gönderilmesi [1223. B. 10].

Призначення тримісячного жалування військовим категоріям захисників фортеці з яничар, гармашів, обозних і осіб офіцерського складу, як і Поткали козакам, від назира Браїли Ахмеда Аги для нового поповнення зернових запасів і виплати призначеного за військову службу [31 серпня 1808].

BOA. C.AS. Dosya № 876. Gömlek № 37599.

Документ № 5.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa maiyyetinde bulunan asker ile Potkalı Kazakları'nın yedi sekiz aylıkları birikmiş ve tesviyesi muharebede mahzuru melhuz bulunmuş olduğundan mümaileyhe akça yetistirilmesi [1224. S. 09].

У підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги наявним військовим із Поткали козаків накопичилась семи-восьмимісячна заборгованість жалування. Для уникнення можливої перепони боєздатності війська необхідно здійснити грошове відшкодування [25 березня 1809 р.].

BOA. C.AS. Dosya № 743. Gömlek № 31245.

Документ № 6.

Ibrail Nazırı Ahmed'in maiyyetinde muhafaza vazifesinde kullanılmak üzere Ordu'dan gönderilen sekban ve Potkalı Kazakları'nın aylık mahiye ve zahair bahaları [1224 S 25].

Відносно використання для несення служби захисників фортеці у підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги: зі ставки армії надіслані жалування і провіант за місяць корпусу секбанів і Поткали козакам [10 квітня 1809].

BOA. C.AS. Dosya № 595. Gömlek № 25086.

Документ № 7.

Ibrail Kalesi muhafazasına tayin edilen sekban ve Potkalı Kazakları'nın mahiye ve katık bahalarının tesviyesi [1224. Z. 27].

Виплата жалування і вартості провіанту корпусу секбанів і Поткали козакам, призначених захисниками фортеці Браїла [2 квітня 1810 р.].

BOA. C.AS. Dosya № 551. Gömlek № 23100.

Документ № 8.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'yı maiyyetindeki mahiyeli sekban askerleriyle Potkalı Kazakları aidatları için sıkıştırdıklarından mali muavenet edilmesine dair Sadrazam Yusuf Ziya Pasa mührüyledir [1225. M. 17].

Завізований печаткою документ великого візира Юсуфа Зія Паші, щодо нарахування жалування з товарів вилучених при митному огляді, військовому корпусу секбан і Поткали козакам, які є у розпорядженні назира Браїли Ахмеда Аги [21 лютого 1810 р.].

BOA. HAT. Dosya № 761. Gömlek № 35995.

Документ № 9.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın maiyyetindeki askerin güzeste ulufeleri için otuz bin kurus verilmesi [1225. S. 05].

Щодо виплати тридцяти тисяч куруш жалування військовим підрозділам у підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги [10 березня 1810 р.].

BOA. C.AS. Dosya № 303. Gömlek № 12551.

Документ № 10.

Ibrail nazırı maiyyetindeki Potkal Kazakları'nın altmış nefere çıkarılması ve tayinatlarının ona göre verilmesi [1255. S. 25] ? [1215. S. 25].

Прибуття шестидесяти Поткали козаків у підпорядкування назира Браїли і відповідно надання цього призначення [11 березня 1810 чи 17 липня 1800].

BOA. C.AS. Dosya № 307. Gömlek № 12665.

Документ № 11.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın Yenipazar tarafına gönderdiği süvariler ile Müslüman Kazak tutarak getirdikleri, onun ifadesine göre Ruslar Varna'ya ve Silistre'ye taarruz etmişler ise de münhezim oldukları anlaşılmakla ihbar-ı keyfiyet olunduğu, alınacak tafsilatın bildirileceği ve orduya zahire ve para gönderilmesi [1225. Ca. 13].

Кіннота, відправлена назирем Браїли Ахмедом Агою, примусово доставила мусульманських козаків до Йеніпазара. Згідно з його заявою та оскільки зрозуміло, що вони також є вільними, повідомлялось про їхнє невтручання при спробі росіян атакувати Варну і Сілістру. По одержанню [цієї] інформації, до армії пересилати провіант і грошове забезпечення [15 червня 1810].

BOA. HAT. Dosya № 978. Gömlek № 41544.

Документ № 12.

Dil almak için Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın gönderdiği süvariler iki arabaya tesadüf edilerek arabanın birinin zabt ve biri firar ettiği, içinde bohça derununda çıkan resmi evrak alıkonup mektub ve gazetelerin Kamenski tarafına iade olunduğu hakkında Sadrazam Yusuf Ziya Pasa'dan kaymakama yazılan tahrirat [1225. C. 13].

Офіційний лист написаний від великого візира Юсуф Зія Паші до каймакама щодо надісланої назирем Браїли Ахмеда Аги кінноти, для захоплення полоненого “язика”, яка наитовхнулася на два кінні екіпажи, один з яких був захоплений, а другий втік. У захопленому [екіпажі] знаходились офіційні документи, знайдені глибоко у середині пакунку, які були вилучені, а листи і газети були повернені Каменському [15 липня 1810 р.].

BOA. HAT. Dosya № 999. Gömlek № 41971.

Документ № 13.

Tekfurdağı Iskelesi'ne merbut kazaların mübayaa zahireleri hakkında mahallerinden gelen ilamlar ve defterdar efendinin takririnin leffen takdim olunduğu, Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın maiyyetinde olan Potkalı Kazaklarının ulufe kayıtları Dersaadet'te olduğundan hesabının oradan çıkarılması [1225. C. 21].

Рішення щодо покриття витрат на зареєстровані жалування Поткали козакам, які є у підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги, для їхнього перебування у Стамбулі, за рахунок надходжень з належних да пристані Текфурдаги округів-каза. Відповідно до цього сповістити про закупівлі провіанту у прибуваючих з навколишніх місцевостей і здійснити письмове подання з роз'ясненням змісту шановним дефтердаром [23 липня 1810 р.].

BOA. HAT. Dosya № 978. Gömlek № 41548.

Документ № 14.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın maiyyetindeki ulufeli askerlerle Potkalı Kazaklarının müterakim aylıklarının mükerrer isara rağmen verilmemesi, ordunun kıymetli erkânından olan nazır ile hizmetleri mesbuk askerlerinin reis ve füturlarının mültezim olduğundan paranın süratle verilmesine dair Serdar-ı Ekrem Yusuf Pasa'dan Rikab Kaymakamlığı'na yazılan tahrirat [1225. С. 25].

Лист написаний до Високого каймакаства від Сердара Екрем Юсуф Паши щодо військових і Поткали козаків, які є на службі з жалуванням у підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги. Не зважаючи на багаторазові повідомлення, відбулось накопичення невиплаченого місячного жалування. Один із видатних представників армії – назир, військовий командувач з неперевершеним служінням, через “виснаження” збирача податків, просить прискорити доставку фінансового забезпечення [27 липня 1810 р.].

BOA. HAT. Dosya № 996. Gömlek № 41872.

Документ № 15.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa'nın maiyetinde bulunan Potkalı Kazaklarının sekiz buçuk aylık mahiyeleri ile katık bahaları olan 227120 kurusun seferiye akçesinden verilmesi için Basmuhasebe'ye kayıt ile suret ve ilmühaber verilmesi [1225. B. 24].

Надання розпорядження і реєстрація у Головному казначействі щодо виплати Поткали козакам, які є у підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги, восьми з половиною місячного жалування з вартістю провіанту, що складає 227120 куруш, які потрібно виділити з грошей на військовий похід [24 серпня 1810 р.].

BOA. C.HR. Dosya № 21. Gömlek № 1031.

Документ № 16.

Tekfurdağı Iskelesi'ne merbut 227120 kurusun seferiye akçesinden verilmesi için Basmuhasebe'ye kayıt ile suret ve ilmühaber verilmesi [1225. B. 24]

Надання розпорядження і реєстрація у Головному казначействі щодо виплати 227120 куруш з підпорядкованої пристані Текфурдаги, що виділити з грошей на військовий похід [24 серпня 1810 р.].

BOA. HAT. Dosya № 978. Gömlek № 41548.

Документ № 17. BOA. C.AS. Dosya № 192. Gömlek № 8268.

Ibrail Nazırı Ahmed Ağa maiyyetindeki aylıklı sekban neferatıyla potkal kazaklarının aylıkları [1225. Za. 13]

Місячні жалування корпусу секбанів з місячними жалуваннями Поткали козаків, що є у підпорядкуванні назира Браїли Ахмеда Аги [9 грудня 1810 р.].

Документ № 18.

Ordu maiyyetindeki Potkalı Kazakları neferatının tayinatı iki ayda ancak yedi defa verildiğinden muntazamen her gün tayinlerinin verilmesi [1225. Z. 16]

Оскільки призначення Поткали козаків у підпорядкування армії відбувалось тільки сім разів протягом двох місяців, їх призначення мають відбуватися регулярно кожного дня [11 січня 1811 р.].

BOA. C.AS. Dosya № 829. Gömlek № 35323.

Документ № 19.

Potkalı Kazakları için on top astar ile iki bin adet çakmaktaşının Cebehane'den verilmesi [1225. Z. 23]

Постачання зі складів озброєння Поткали козакам десяти гармат і двох тисяч кремнієвих запалів до них [18 січня 1811 р.].

BOA. C.AS. Dosya № 538. Gömlek № 22533.

Документ № 20. BOA. HAT. Dosya № 994. Gömlek № 41855N.

Baban Hakimi Abdurrahman Paşa'nın orduya gelen adamının İstanbul'a gittiğine, müteveffa Bağdad valisinin külliyetli muhalledatının meydana çıkarılmasına, Bağdad'a vali tayinine, bir matlub meselesinden dolayı İstanbul'a izamı istenilen bir ordu mensubuna haber gönderildiğine, ordudaki Potkalı Kazaklarının ulufeleri için İstanbul'a giden koşoylarına paranın süratle verilmesine dair Sadrazam Yusuf Paşa'dan kaymakamlığa gönderilen tahrirat [1226. M. 25].

Офіційні папери направлені від великого візира Юсуфа Паші до державного каймакамства. Відносно донесення розпорядження від наділеного вищою владою Абдурахман Паші щодо відправлення до Стамбула людини. У зв'язку зі смертю валі (губернатора) Багдада, відносно призначення нового Багдадського валі на його місце, знайшлася численна кількість незгодних. Інформація була направлена представнику армії для термінового виділення в армії грошей тримісячного жалування кошовим Поткалі козаків, які їдуть до Стамбула у цій справі [19 лютого 1811 р.].

BOA. HAT. Dosya № 994. Gömlek № 41855N.

Джерела та література:

1. Бачинська О. *Козацтво в "післякозацьку добу" української історії*. Одеса: Астропринт, 2009. 256 с.
2. Бачинська О., Середа О. "Поткалі / буткалі козаки" – "potkalı / butkalı kazakları": зміст та трансформація терміна (XVII–XIX ст.). *Україна в Центральній-Східній Європі*. 2021. Вип. 19-20. С. 222 – 242.
3. Записки графа О. Ф. Ланжерона. Война с Турцией. 1806-1812 гг. *Русская старина*. 1908. № 4. С. 228.
4. Кондратович Ф. Задунайская Сечь [по местным воспоминаниям и рассказам]. *Невичерпні джерела пам'яті: Зб. наук. статей, матеріалів і републікацій*. Т. II. Одеса, 1998.
5. Aydın M. Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Kazaklar(1779-1838) (Die Kosaken im osmanischen Reich im Lichte der Archiv dokumente (1779-1839). *Deutsch-Türkische Begegnungen Alman – TürkTesdaüfleri Festschrift Kemal Beydilli*. Berlin, 2013.
6. Başer A. Osmanlı Devleti'ne Sığınan Potkalı Kazaklarının İskânlarına ve Faaliyetlerine Dair Gözlemler (1775-1826). *Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500-1800)*. İstanbul, 2015.

References:

1. Bachynska, O. (2009) *Kozatstvo v "pisliakozatsku dobu" ukrainskoi istorii*. Odesa: Astroprynt. 256 s. [in Ukraine].
2. Bachynska, O. & Sereda, O. (2021) "Potkalı / butkalı kazakları" – "potkalı / butkalı kazakları": content and transformation of the term (XVII – XIX centuries). *Ukraine in Central and Eastern Europe*, vol. 19-20, pp. 222 -242. [in Ukraine].
3. Zapiski grafa O. F. Lanzherona. Voyna s Turtsiey. 1806-1812 gg. (1908) *Russkaya starina*. №4, pp. 228-242. [in Russian].
4. Kondratovich, F. (1998) *Zadunayskaya Sech' [po mestnym vospominaniyam i rasskazam]. Nevicherpni dzhherela pam'yati: Zb. nauk. statey, materialiv i republikatsiy*. T. 2. Odesa. [in Russian].
5. Aydın, M. (2013) Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Kazaklar(1779-1838) (Die Kosaken im osmanischen Reich im Lichte der Archiv dokumente (1779-1839) in *Deutsch-Türkische Begegnungen Alman – TürkTesdaüfleri Festschrift Kemal Beydilli*. Berlin. [in Turkish].
6. Başer, A. (2015) Osmanlı Devleti'ne Sığınan Potkalı Kazaklarının İskânlarına ve Faaliyetlerine Dair Gözlemler (1775-1826). *Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500-1800)*. İstanbul. [in Turkish].